

Martin A. Hansen: *Soldaten og Pigen* (1947)

Om illustrationen side 186

Vilhelm Bjerke Petersen: *Morgenrøden*, 1941. Fuglsang Kunstmuseum

Vilh. Bjerke Petersen (1909-1957) var en dansk maler og kunstteoretiker, foregangsmand for den abstrakte og surrealistiske kunst. 1933-34 var han en del af kunstnergruppen Linien, sammen med bl.a. Henry Heerup og Gustaf Munch-Petersen. Som kommunist måtte han flygte til Sverige i 1944. "Morgenrøden" er malet i 1941 og har således ingen forbindelse til Martin A. Hansens novelle, men den har samme drømmeagtige stemning som novellens slutscene med den spøgelsesagtige, ensomme pige i landskabet med de

rødlige reflekser i kæret: "Det saa ud, som hans Medalje var kommet op af Vandet og nu laa og blev smeltet om."

Arbejdsspørgsmål til Martin A. Hansen: "Soldaten og Pigen"

1. Lad alle i klassen tegne slutscenen med soldatens samtale med pigen. Del tegningerne op efter, om soldaten og pigen er tegnet som almindelige mennesker, eller om den ene eller de begge har spøgelsesagtige træk. Del derefter tegningerne op efter, hvilken stemning de fremhæver (sørgmodig, munter, dyster, optimistisk...). Hvad fortæller de to opdelinger om klassens reception af novellen? Sammenlign evt. med Vilh. Bjerke Petersens "Morgenrøden" (side 186).

2. Del klassen op i tre grupper, der hver forbereder og gennemfører en opførelse af slutscenen med soldatens samtale med pigen. Grupperne overvejer nøje, hvilken type henholdsvis soldaten og pigen er, hvordan de enkelte replikker skal betones, og hvor der skal være længere pauser. Diskuter bagefter de forskellige fremførelser, og overvej hvilke tolkninger af teksten der direkte eller indirekte ligger bag.

3. Hør Martin A. Hansens egen oplæsning af novellen, oprindeligt udsendt på grammofonplade. Hvordan virker den i dag? Er der overraskelser i stemmeføring, tempo og betoning? Hvilken stemning får han frem?

4. Skriv en slutning, hvor vi hører om soldatens videre skæbne (dør han? Går han videre – og hvorhen? Danner han par med pigen?). Kan I enes om, hvad den bedste alternative slutning ville være? Overvej, hvorfor Hansen ikke har skrevet den?

5. Hvordan hænger togturen sammen med mergelgravsscenen? Hvilken funktion har de mange realistiske detaljer i første halvdel og de mere surrealistiske træk i anden halvdel? Hvordan er forholdet mellem den gamle kone og den unge pige? Kan I lave en tolkning ud fra jeres svar på de tre nævnte spørgsmål?

6. Find de træk i teksten, der spejler en efterkrigstid. Hvad vil forfatteren sige om sin egen tid to år efter Anden Verdenskrigs afslutning.

7. Overvej om denne novelle om en soldat, der vender traumatiseret hjem fra krigen, har fået fornyet aktualitet med de senere års aktivistiske danske udenrigspolitik. Eller er novellen for meget bundet af sin tid?

Overblik over læsninger af Martin A. Hansen: "Soldaten og Pigen":

Læsning 1 (Sven Møller Kristensen, 1947): Hansen er en god og dybdeborende digter, men han risikerer at blive helt uforståelig. Teksten er en livsbekræftende og humoristisk historie om at vende hjem fra krigen og slå rod.

Læsning 2 (Martin A. Hansen, 1951): Teksten bygger på et gammelt sagn og på aktuelle erfaringer med skyldfølelse fra krigen. Den er spørgende, og læseren må selv svare. Soldaten står uden for samfundet, men Gud hjælper den nødstedte og muliggør en forvandling.

Læsning 3 (Thorkild Bjørnvig, 1965): Soldaten er præget af dødslængsel, forenes med jorden og dør. Senere møder han den døde pige, og de bliver sammen og accepterer den store udslettelse.

Læsning 4 (Torben Brostrøm, 1987): Teksten er et anti-eventyr, men soldatens nihilisme og tilintetgørelse er ikke det sidste. Efter samtalen med pigen smeltes medaljen om. Der sker en forvandling, en kristen forsoning.

Læsning 5 (Thorkild Borup Jensen, 1999): Der er meget overraskende i novellen, som hele tiden udfordrer læseren. Den er et flertydigt opgør med fornuftstænkningen.

Læsning 6 (Erik Svendsen, 1999): Fortællingen starter realistisk og slutter tidløst i et opgør med den moderne kultur. Æstetisk går den nye veje, men indholdet er en tidsbundet dødserfaring.

Læsning 7 (Martin Jørgensen og Ole Pedersen, 1999): Elever i danskundervisningen kan godt se, at soldaten ikke begår selvmord, men får en slags syndsforladelse. Og de vil gerne diskutere novellens mange moralske perspektiver.

Arbejdsspørgsmål til læsninger af Martin A. Hansen: "Soldaten og Pigen"

1. Sammenlign Martin A. Hansens egen udførlige tolkning (læsning 2) med nogle af de øvrige: læsning 1 (Møller Kristensen), 3 (Bjørnvig), 4 (Brostrøm), 5 (Borup Jensen), 6 (Svendsen) og 7 (Jørgensen). Hvad er de uenige om? Overvej om man kan tildele forfatterens egen udlægning en særlig status?
2. Slutningen opfattes meget forskelligt. Sammenlign læsning 1 (Møller Kristensen), 2 (Hansen), 3 (Bjørnvig), 4 (Brostrøm), 6 (Svendsen) og 7 (Jørgensen) og diskuter, hvem der virker mest overbevisende.
3. Hvilken historisk udvikling tegner der sig med følgende forskellige udlægninger: 2 (Hansen); 3 (Bjørnvig); 5 (Borup Jensen)?
4. Nogle læsninger nævner, at der er humor i novellen (1 (Møller Kristensen), 2 (Bjørnvig), 5 (Brostrøm), 7 (Svendsen)). Hvordan begrunder de det? Har de ret? Hvad betyder det for tolkningen af novellen? Inddrag evt. Ole Wivel læsning herunder.

5. Det kristne indhold fremhæves af læsning 2 (Hansen), 4 (Brostrøm), 7 (Jørgensen). Hvad bygger de det på, og har de ret? Hvad betyder det for tolkningen af novellen? Inddrag evt. også David Bugges læsning nedenfor.

6. Læsning 7 (Jørgensen) diskuterer novellens muligheder i undervisningen. Hvad kan den bruges til ifølge Martin Jørgensen og Ole Pedersen? Har de ret? Har I andre forslag til, hvordan man kan gøre elever interesseret i novellen, så de kan få mere ud af den? Afprøv dem selv i klassen.

7. Nedenfor diskuterer Ole Wivel (1), Vibeke Buhl (2) og David Bugge (3), om soldatens medalje er et kainsmærke (et symbol på skyld pga. drab og pga. digterens udlevering af de personer, der ligger til grund for hans fiktion). Er denne synsvinkel vigtig for forståelse af novellen?

Supplerende læsninger

Ole Wivel: Martin A. Hansen, 1967, side 353-355)

Ole Wivel (1921-2004), forfatter, tidsskriftsredaktør, forlagsdirektør og kulturdebattør, har bl.a. skrevet en større monografi om Martin A. Hansen og hans forfatterskab.

Under aftjeningen af sin værnepligt i 1935 skrev Martin A. Hansen et længere dagbogsnotat, som rummer kimen til Soldaten og Pigen. Notatet er fra en skydeøvelse i Tisvilde i september og fortæller om en togrejses trættende lede, om de medrejsendes fysiognomier, blandt hvilke han pludselig lægger mærke til "en lille Medpassager, som jeg ikke tidligere havde set. Han maa være kommet ind fra den anden store Kupé ved Siden af. Nu sad han skraat overfor mig – sad – han halvt hang paa Kanten af Bænken med den ene Albue støttet mod Ryglænet og Foden sat lidt fremover paa Gulvet – ligesom parat til at flygte. Stadig kastede han med halvt foroverbøjjet Hoved skraa Sideblikke til en Soldat, der sovende sad i Hjørnet med en stor sløv aaben Mund. Soldatens Uniform var plettet, forslidt og stank af Olie og Fedt. Drengen iagttog ham og hans Sidevaaben ligesom med en Blanding af Tiltrækning og Mistro, af Nyfigenhed og Skyhed. Aabenbart fandt han et vist Slægtskab mellem sig og den grove sovende Infanterist."

Drengen er omkring ni aar gammel og har et stort og smukt hoved, et skønt dregehoved med fine aristokratiske træk, et musikerhoved. "Alt undtagen eet hos denne Dreng var fuldkomment. Hans Øren, de var halvt dækket af det sortlokkede Haar, men man opdagede med et Øjeblik let Forstening i Følelsen, at de var smaa, men svære, tykke, stærkt fremadbøjede og dannede en mindre, men langt kraftigere formet Tragt end almindelige Øren. I første Øjeblik virkede disse hæslige Øren oprørende paa én, som sat af en djævelsk Finger paa dette af Guderne formede Hoved. Men en ny Tanke lod dem harmonere med Ansigtet trods alt. Allerede flere Gange havde jeg forgæves spurgt mig selv, hvem det var dette Drengens ansigt mindede mig om. Med eet slog det mig: Mozart som Barn!... Hans Øre, endog det ydre Øre var før Fødselen endda afgrænset til Musikken, var en Høretragt for Toner, var formet

anderledes for kun at opfylde dette ene Krav: Tonerne. Saaledes lykkedes det mig i et Nu at faa en lykkelig Nøgle til Drengens Sjæl..." Men drengen var døvstum.

Der er også i beskrivelsen et portræt af en stor, fed og kvabset mand, som gør sig fortrolig med drengen. I novellen, hvor han er drengens far, staar der, at han lige havde drukket, det kunde man baade lugte og se – "men han var ikke begyndt paa det fornylig." Drengen rører ved sin far, som om han vil sige noget. "Soldaten syntes, han brugte Munden saa underligt, og man hørte ikke noget. Og faderen tog ham paa Hovedet og strøg hans sorte Lokker. Den lille havde vanskabte Øren, saa Soldaten. Jaja, tænkte Soldaten, han kan ikke spille paa Fløjte. Der tog man fejl, og det gør man altid."

Trods det dystre i baade dette sidetema og novellens hovedtema er den fortalt med en egen befriet, næsten lykkelig humor. Om faderem hedder det: "Men det var ingen daarlig Far alligevel, selv om hans Hjerte var kogt i Brændevin og han havde Skægstubbe saa svære, at der kunde tøjres en Flue ved hvert af dem." Da soldaten siger til den gamle kone de centrale ord om, at han aldrig mere kan faa soldatertøjet af, svarer hun: "var jeg bare tredive Aar yngre, saa skulde jeg nok faa det af dig." Toget er lilleputkomisk, og handlingen bevæger sig fremad i eventyrlige træk. Selv samtalen ved mergelgraven mellem soldaten og den druknede pige er stemt efter eventyrets tone af mildhed og befrielse. Den er blottet for sentimentalitet.

Fælles med Ventesalen og Manden fra Jorden er denne fortælling om sit forvandlingstema. Soldaten kaster sin medalje i mergelgraven, hvor den synker til bunds midt ude i vandet. Maanen staar lavt paa himlen. Den har en rød, uheldsvanger farve, som soldaten ikke kan lide. Den er ved at gaa ned. "Men den spejlede sig endnu i Mergelgraven foran Soldaten. Det saa ud, som hans Medalje var kommet op af Vandet og nu laa og blev smeltet om." Medaljen er et Kainstegn, som altsaa nu er ved at udviskes. Mere end denne antydning rummer fortællingen ikke, hvad der er en styrke, ligesom i Manden fra Jorden. Forvandlingen antydes kun, befrielsen lige netop anes, skønt hovedvægten forbliver paa afmønstringen, afskeden, længslen efter dvaleagtig overvintring og søvndød.

Ingeborg Buhl: Soldaten og pigen, 1969

I den kronik (Politiken 16.6.1969), hvori Ingeborg Buhl offentliggør Martin A. Hansens brev til hende med en udlægning af hans egen tekst (Hansen 3 (Hansen)), skriver hun også en del om, hvordan hans noveller blev læst:

Kunne et forfatterskab med en spændkraft som Martin A. Hansens andet end vinde ham en læserkreds af tilsvarende mangfoldig afskygning? Der findes blandt hans noveller nogle af så klar og gribende en enkelhed at de, trods skjulte over- og undertoner, fattes af selv den jævreste læser. Desværre er et par af netop disse ud fra højilitterære kriterier blevet stemplet som sentimentale almanakhistorier, med det usalige resultat, at man nu kan høre ubefæstede eftersnakkere affeje hele produktionen med den slags slagord. Og så findes der dog vitterlig iblandt novellerne adskillige så kryptiske, at de kan

tage det op med alskens absurdisme idag. Vi tager gerne Tom Kristensen på ordet, når han røber at anmelderne havde det strengt dengang de udkom. Læserne såvist ikke mindre. Nøglen har først i de seneste år Th. Bjørnvig og Ole Wivels kulegravning af bl.a. dagbogsnotater og breve givet os i hænde. Vi ved nu for længst, at digterens to tilgrundliggende igangsættere var den psykiske rystelse hans sårbare sind lå under for i og efter det sidste krigså (opfordringen til stikkerdrab) og hans ligeså hypersensitive forhold til al fiktiv kunsts berettigelse, ikke mindst dens brug af modeller. Han går i depressive stunder ikke af vejen for at kalde den en gemenhed, et kains-værk, sig selv en "rugende edderkop". Man mindes uvilkårligt den grædende Ibsen, som under sit sidste møde med Laura Kieler, modellen til Nora, endelig fattede at han havde ødelagt et ægteskab, - "dræbt en sjæl". M.A.H. har aldrig skrevet et flagellantisk værk som "Naar vi Døde vaagner". Sine skorpioner forbeholdt han til indvortes brug.

En medvirkende årsag til at han slørede sine fortællingers sande indhold med "disse uviste dæmrende Konturer som lokker Fortælleren" (M.A.H.) påpegede William Michelsen som opponent ved Bjørnvigs disputats: Der var ledende mænd indenfor kredsen af modstandsfolk, som efter krigen handlede som Johannes Vig i "Løgneren" (1950). Da Oluf vil åbne for sin skyldbevidsthed, mødes han af et: "Hold din forbandede Kæft!" Men Johannes var sig bevidst som forfatteren selv var det: "Jeg æggede jer" - M.A.H. dog i et forgæves håb om påfølgende retsopgør. Derfor udbruddet: "Sådan er der så meget der er for sent". - Der skulle gå en lang årrække, før det ikke mere var for sent at lade visse af besættelsestidens handlinger drage i tvivl (Fremkaldelsen af clearingmord fx). Man har - sikkert i digterens ånd - villet spænde alle samlingen "Agerhønen"s noveller ind i en symbolramme af samme art: skyldproblemer, lidelse og forløsning. Mig forekommer det at man, som det er set, ved at påtvinge titelnovellen (og "Aasynet") forestillingen om en krigstids håb og tilsagn om frelse i den yderste nød, først for alvor gør dem til grandiose nationale almanakhistorier à la "Landet staar i Vaade, men end er der en Gud foroven osv." Det tåler de yndefulde barndomserindringer sandelig ikke, lad så M.A.H. nok så meget ved udgivelsen have efterrationaliseret dem til symboler. Af hans egen i det følgende aftrykte fortolkning af "Soldaten og Pigen" (fra 11-1-51) ser man da også at den stilistiske sløring nok så meget skyldes kunstneriske og psykologiske grunde - naturligvis uden at de forskellige synsmåder udelukker hinanden.

For dem der ikke har novellens indhold præsent, her kun en kort men nødvendig orientering: En soldat, slået ud af bane ved krigens slutning, kører på må og få ud i landskabet. Led og træt ved det hele iagttager han halvhjertet sine medrejsende i toget, overlader en døvstum dreng en knap af sin forhadte uniform, driver lidt spøg med en gæv kone, men får så fra vinduet øje på et bakket terræn med et kær han synes at kende fra en drøm i krigens dage. Han trækker i nødbremsen og forlader trods togpersonalets protest toget. Ankommet til kæret lægger han sig tilrette blandt stedets affald, gør sig til ét med dét, mens han underholdes af en usynlig pigestemme. Det er dennes betydning brevet gør rede for.

Men overfor lidet fattelige noveller af denne art stod altså publikum og vidste ikke hvad det skulle mene. Spørgsmålene regnede tæt. Sikkert sjældent forgæves, hvis det da ikke gik som da Pastor V. Dickmeies (refereret i Kr. Dagbl. 21-2-59) på en beskeden protest mod uforståelighederne, bl.a. koen i "Manden fra Jordan", fik til svar: "Jeg kan ikke gøre det anderledes", og derpå modspørgsmålet – venligt – "Har De lagt mærke til, om der i andre af Novellerne forekommer en Ko?" Pastoren føler sig i det øjeblik i den grad sat skakmat, at han til sin dødsstund kan ærgre sig over ikke at have spurgt: "Jamen hvad betyder da koen?" Typisk er det, at den forklaring han fik på selve novellen langt fra dækker de andre udlægninger vi kender. Sønnen Hans Ole Hansen fortæller at hvergang hans far blev afkrævet forklaringer kunne de tydes vidt forskelligt. Man gør altså klogt i at give de dagbogsnotater prioritet, hvor han *forud* redegør sig sine planer. Senere er der ingen grænser for hvad symboler der kan lægges i en text.

Ikke mindst hvor fortællingernes kim er drømme. De kan som bekendt have en egen logik, rigtignok hurtigt bortdunstet i opvågningens øjeblik, hvor en mere fornuftspræget fantast får frit spil. Selvfølgelig hænder det, selv om man ikke sværger til Freud, at der kan spores tilgrundliggende psykisk virkelighed, eksempelvis M.A.H.s latente skyldbevidsthed i "Gartneren, Barnet og Dyret" (Heretica 1,3). Også ved læsningen af "Soldaten og Pigen" forstår man rent intuitivt dens stærke indslag af drøm. Det bekræftes da også af dagbogen (Maj 47, citeret af Ole Wivel), hvor der tales om "det gamle Drømmemotiv, Vandringen i Landskabet" og i parentes "Igrunden den stridende Bevidsthed". Vi har her en drøm i 2. potens, idet soldaten idet han går ud i landskabet som sagt føler det som forudoplevet i sine drømmes univers, og digteren med ham. Novellens togepisode hviler derimod på en reel oplevelse, optegnet i 1935 efter hjemrejsen fra en skydeøvelse i Tisvilde. Blandt passagererne indgår der foruden soldaten den også i brevet nævnte kone, den døvstumme dreng samt en kvabset mand.

I fortællingen finder vi mange strejf af det lune vid digteren i sine yngre år øste så overdådigt af, men med et tydeligt skel mellem den muntre optakt og fortsættelsens skyldbevidste rådvildhed, det samme skel vi fra 1944 at regne kan konstatere i forfatterskabet som helhed. Mon ikke M.A.H. ville stå for dansk bevidsthed som en af vore helt store humorister, om ikke vort senere indtryk af grubleren næsten havde fortrængt efterklangen af den yngres lyse latter. – Fra det øjeblik soldaten forlader det lille komiske tog og vandrer over imod sin drøms kær, i virkeligheden en mergelgrav med tilhørende losseplads, er forfatteren ude i sit egentlige ærinde: dette at skildre soldatens trætte dødslængsel, hans lede ved den uniform "han ikke kan komme af med". Der går gennem M.A.H.s sind en stadig strøm af afmønstrede soldater, husket frem næsten ad slægtgénéernes vej, og gjort dobbelt nærværende ved hans egen situation under krigen. Men "Soldaten og Pigen"s *con sordino* står i påfaldende kontrast til den desperation, "soldaterdæmonien", vi ellers møder hos M.A.H.s hjemvendende krigere, stærkest i "Lindormen"s psykisk skarpladte soldat, men alle bragt ud af ligevægt af krigens gru. På lossepladsen – mon ikke betydningen af det bibelske "gehenna" har spøgt i digterens hjerne: et

affaldets og udslettelsens sted? – men altså her føler den afmønstrede sig hjemme. Alligevel dukker endnu her glimt af lune frem i hans ordrer til skraldet – bliv liggende; rør! Las, træd af! – kommandoord, uafrystelige for øret, som hans uniform er det for huden den er blevet ét med.

Brevets oplysning om "selvmordersken", den unge pige der usynligt samtaler med ham ude ved mergelgraven, har jeg ikke fundet andetsteds. Læseren opfatter uvilkårligt soldatens tilstedeværelse som en trøst for den ulykkelige, der har længtes efter en kammerat i sit øde. I brevet optræder hun som man vil se som en slags vox Dei – soldaten til trøst. I stil med den stilfærdige fortælling drejer det sig her om en fadergud i almindelig kristen forstand, langt fra den blodbesudlede Gud (fra Leviathan) eller "Midsommerfesten"s "syge Gud". I den endelige version frafaldes den oprindelige tanke efter mødet at lade soldaten gå ud i landskabet igen. Det hele skal stå hen i det drømmeagtigt uvisse.

Da M.A.H. altid betonede, at læserens fortolkning var vigtigere end forfatterens, har vi måske lov til at lægge mere i den lede og dødsdrift, der er tale om her hvor problemet jo er alt andet end selvforskyldt. Intet under at et forceret nattearbejde som M.A.H.s kunne udmarve sin mand – dagbogen melder at han kunne føle sig som "en bundløs Spand slængt i en Mergelgrav". Her synes han mig i sin tydelige identifikation med den til døden trætte soldat at koble skildringen sammen med det andet store motiv for sin digtning, den litterære lede og skyldfølelse. At han var sig dens negative karakter bevidst, ses af et notat (maj 47) hvor han omgås med planer om at strække emnet til en vandreroman i stil med "Jonathans Rejse" med antipoden Askelad. Ledsageren kaldes i notatet en hæsliig men "positiv" idiot overfor den "negative" soldat. Men allerede i august s.å. smælder den øjensynlig for hårdt spændte streng tilbage, emnet reduceres til kort novelle, nedskrevet på to døgn.

Her ligger nu motivets tyngdepunkt i soldatens medalje, symbolet for hans bundethed til krigens afsind. Straks han kommer til mergelgraven kaster han den da også i vandet. Men da til slut den nedgående røde måne står lavt over mergelgraven (soldaten kan ikke lide dens farve!) og spejler sig i vandet, "saa det ud som hans Medalje var kommet op af Vandet og nu laa og blev smeltet om". Det tydes af Ole Wivel og som brevet viser, af digteren selv (månelysset på vandet), som om dette drabssymbol altså udviskes og skylden er udslettet. Egentlig må det røde månebillede i vandet vel i det øjeblik først for alvor syne som et "kainsmærke", for nu at blive i "Lindormen"s Kains-Alter-symbolik, hvor dén soldat har pådraget sig et rødt mærke i panden. Er der ikke sket et spring i fantasien til en "i Maanelysset" som sølv skinnende medalje? Men så smukke disse slutningsord er, skal de have lov til at virke uantastet.

David Bugge: Medusas søn. Digtning og etik hos Martin A. Hansen, Anis, 2005, s. 157-158, 173

David Bugge, lektor i religion og religionsfilosofi ved Århus Universitet

Umiddelbart synes novellen blottet for metalitterære betragtninger; men en nærmere analyse viser, at den alligevel er præget af Martin A. Hansens digteranfægtelser. At dette er tilfældet, fremgår af to sikre digtermarkører hos Martin A. Hansen. Det drejer sig *for det første* om soldatens medalje, som både Wivel og Thyrring Andersen rigtigt har set korresponderer med digterens kainsmærke: begge er resultatet af et drab i konkret og overført betydning. Samtidig åbnes der for et håb, idet som nævnt medaljen til sidst smeltes om ude i mergelgraven, hvor pigen havde druknet sig – næsten paulinsk: i dødens og opstandelsens vand (jf. Rom 6,2-5). Et håb om, at digteren bliver befriet for sin tunge skyld, bliver som barn på ny, før syndefaldet – som den lille dreng i togkupeen. Den Peer Gynt'ske Knappestøbers værk, som Johannes Vig forgæves sukker efter i slutningen af *Løgneren* (s. 154), er her inden for rækkevidde.

For det andet strejfes løgnertemaet i soldatens selvironiske replik til togføreren. "Og som du ved, er en Soldat altid god for sit Ord". Og dette suppleres af det nært beslægtede skøgemotiv, som vi senere skal se Martin A. Hansen knytte til digteren. Da nemlig soldaten pludselig vil af toget og trækker i nødbremsen, kommer togføreren farende og spørger den gamle kone, der står nærmest:

-Er det dig, der trækker?

-Du alstyrende. I min Alder! Men det var sandelig sødt sagt! Raabte den gamle, hvis Kinder nu var lige saa røde som hendes Æbler.

Det var mig, sagde Soldaten, min Station var her.

I iveren efter at fremhæve den humoristiske sans, som Martin A. Hansen udviser i den gamle kones rappe replik, har fortolkerne aldeles overset soldatens "Det var mig". Ordspillet lever nemlig videre heri, hvorved skøgenaturens svigefuldhed appliceres på soldaten – og altså digteren. (...) Ovenstående nytolkning af "Soldaten og Pigen" etablerer litterært set en sammenhæng mellem første novelledels lange dvælen ved drengen, der umiddelbart slet ingen forbindelse har med anden del, og den afsluttende beskrivelse af medaljen, soldatens kainsmærke, der smeltes om. Det er netop mødet med denne Kristus-lignende Abel-figur, der bevirker, at den kainsmærkede soldat – digteren – forløses. Som offer og som forløser er drengen i slægt med den druknede pige, og sammen udgør de – om man vil – novellens agerhøne.

Thorkild Borup Jensen: Martin A. Hansen, Dansklærerforeningens Forlag, 2009

Thorkild Borup Jensen (født 1940), mag. art i nordisk litteratur, lektor ved Danmarks Biblioteksskole, har bl.a. skrevet en serie om forfatterne i gymnasiets kanon.

Martin A. Hansen oplyser om historien "Soldaten og Pigen", at den er "i slægt med folkeeventyret, hvor alt er muligt". Totalt overraskende og logisk utænkelige ting foregår i den historie. Den bevæger sig mellem det komiske og det tragiske, mellem spøg og dyb alvor. Med sine forskydninger undervejs er den en stadig udfordring for læseren.

Først forekommer en triviell situation i en togkupé, soldaten flirter med en gammel kone (!). Så får soldaten pludselig det indfald, at "jeg må af her". Han trækker i nødbremsen. Det holdende tog giver togføreren problemer, der er fuldstændig groteske. Først skal det nøje undersøges, "om der havde viklet sig noget græs om akslerne". Så gælder bekymringen "reglementet"; der kræves bøde for forseelsen. Soldaten hverken vil eller kan betale, hvorpå togfører og konduktør sætter sig for at tænke sig grundigt om: "Sagen er..., at vi skal være fremme til tiden, og vi er nødt til at skrive det her og gøre indberetning." Soldaten tager imidlertid kærlig afsked med den gamle kone, som han afkræver et løfte: "Nu må du love mig at være mig tro og vente på mig." Så gør han honnør og går "tilbage langs skinnerne".

Ved en mergelgrav, der tjener som losseplads, standser han op, for "her må det være". Han kaster sin medalje i vandet og lægger sig på jorden for at sove. Da han vågner, lyder en stilfærdig pigestemme fra grøften: "Hvem er du?" Hun har formentlig taget sit eget liv, druknet sig. Et ejendommeligt møde finder sted mellem de to. De synes begge at have brudt alle broer bag sig, den døde og den endnu levende. De taler *til* hinanden, men ikke rigtig *med* hinanden. Hver især er de optaget af deres egen skæbne. Hun virker dog lykkelig ved hans nærvær: "At du dog kom!" Gådefuldt slutter fortællingen: "Det så ud, som hans medalje var kommet op af vandet og nu lå og blev smeltet om."

Ikke uden grund taler digteren i forbindelse med "Soldaten og pigen" om "disse uvisse, dæmrende konturer som lokker fortælleren". Med tanke på fortællingens slutning siger Martin A. Hansen, at den "stiller et spørgsmål, som ikke digteren, men læseren må besvare gennem sin medleven". Vi kan nikke genkendende til digterens allerede omtalte syn på digtningen som en opdagelsesrejse i det ukendte, som læseren må fuldføre. Læseren giver teksten betydning.

Supplerende litteratur

Thorkild Bjørnvig: Novellen "Soldaten og Pigen", side 166-168 i: Martin A. Hansen: *Martsnat*. Et udvalg udgivet af Dansklærerforeningen ved Thorkild Bjørnvig

Anders Thyrring Andersen: *Polspænding. Forførelse og dialog hos Martin A. Hansen*, Gyldendal, 1990, side 69 ff.